

РОЗДІЛ 1

Подерта сукня зачепилася за гілку струхнявілої сосни. Старому це навіяло пісню молодості — про платтячко, що бовталася на мотузочку. Але ця суконка гойдалася не під південним вітерцем, як велося в тій співанці, а в крижаній талій річковій воді, яка на дні водойми стояла майже непорушно, і хоч година була п'ята по півдні, і місяць березень, і небо над поверхнею води чисте, як і обіцяв прогноз погоди, та небагато сонячного світла лишилося після того, як воно додало товщу криги й чотириметрову глибину. Відтак, сосна з платтячком лежала в химерній болотяній напівтемряві. Старий дійшов висновку, що сукня літня — була ж бо блакитна в білий горошок. Можливо, раніше вона мала інший колір — залежить від того, як довго одежина там пробула, зачепившись за гілку. А тепер її безкінечно прала невпинна течія: коли річка текла повільно — розправляла й розгладжувала, а коли бурхливо й повноводо — смикала й викручувала, поволі, але впевнено роздираючи на шмаття. З цього погляду, думав старий, вони з сукнею схожі. Колись вона була чимось значущим для когось: для дівчини чи жінки, для чоловічих очей, для дитячих рук. Але тепер, як і він, вона загублена, покинута, безцільна, ув'язнена, поневолена, німа. І лишалося питанням часу, коли течія відірве останній залишок того, чим вона колись була.

— На що ви дивитеся? — промовив голос позаду його крісла.

Попри біль у м'язах, старий обернув голову, подивився вгору й побачив отого нового покупця. І хоча старий став ще забудькуватішим, ніж раніше, проте в пам'яті навіки лишилося обличчя людини, що колись завітала до крамниці «Мисливство й риболовля Сименсена». Той клієнт прийшов не по зброю чи амуніцію. Трохи практики — і з погляду очей старий міг визначити, хто з людей належить до травоядних. Той погляд притаманний тій частині людства, яка втратила інстинкт убивці й не розділяє таємницю, якою об'єднана інша частина: що ніщо так не збурює життєві соки в людині, як можливість всадити кулю у великого теплокровного ссавця. Старий припустив, що цей клієнт прийшов по риболовні гачки або вудочки, які висіли вгорі на жердках або внизу на стіні, під великим телевізійним екраном, чи, можливо, по одну з фотопасток, що зберігаються в іншому кінці крамниці.

— Він дивиться на річку Гаглебюсельва, — відповів Альф. Зять старого підійшов до них і зупинився, погойдуючись на підборах й запхнувши руки в глибокі кишені довгого шкіряного жилета, який завжди одягав на роботу.

— Торік ми разом з виробниками встановили підводну камеру. Тож тепер маємо цілодобову живу трансляцію безпосередньо з-під лососевого підйому навколо водоспадів Нурафосен, щоб мати точніше уявлення про те, коли риба починає прямувати вгору проти течії.

— І коли це відбувається?

— З квітня-травня, але масово — не раніше червня. Форель іде на нерест раніше за лосося.

Клієнт усміхнувся до старого.

— То чи не зарано виглядаєте? Чи вже бачили рибу?

Старий розтулив рота. На думці були слова — він їх ще не забув. Але з рота нічого не вилетіло. Тож він його стулив.

— Афазія, — пояснив Альф.

— Що?

— Інсульт, він не може говорити. Вам снасть потрібна?

— Фотопастка,— відповів клієнт.

— Отже, ви мисливець?

— Мисливець? Ні, зовсім ні. Я знайшов якесь особливе лайно біля свого будинку в Сьоркедалені, я такого лайна ще в житті не бачив, тож сфотографував його і виклав світлини на «Фейсбуці», запитуючи, що то таке. Відразу отримав відповідь від людей, що живуть у тих горах: ведмідь. Ведмідь! У лісі за двадцять хвилин їзди і три з половиною години ходьби від того місця, де ми зараз, у самісінькому центрі норвезької столиці.

— Фантастика.

— Залежить, що ви маєте на увазі під «фантастикою». Як я вже сказав, у мене там будинок. Моя родина туди їздить. Я хочу, щоб хтось його застрелив.

— Я мисливець, тож чудово вас розумію. Але знаєте, навіть у Норвегії, де не так далеко в минуле відійшли ті часи, коли водилося багато ведмедів, за останні кількасот років майже не було фатальних ведмежих нападів.

Одинадцять, подумав старий. Одинадцятро людей з 1800 року. Останній — у 1906-му. Так, він втратив здатність розмовляти й рухатися, але пам'ять лишалася при ньому. Глею в голові ще вистачає. Здебільшого. З якогось часу старий почав поводитися неадекватно й помічати, як зять з Метте, його донькою, обмінюються поглядами, і тоді зрозумів: щось не так. Коли вони тільки перейняли крамницю, яку він облаштував і якою керував п'ятнадцять років, то від старого було багато користі. Але зараз, після останнього інсульту, він лише сидить отак, і все. Не те щоб це було надто жахливо. Ні, відколи Олівія померла, він небагато очікував від решти свого життя. Йому було достатньо бути поряд з родиною, щодня отримувати теплу їжу й сидіти у своєму кріслі, втупившись в екран — дивлячись нескінченну телепередачу без звуку, в якій усе рухається з тією ж швидкістю, що й він, і в якій найзахопливішою

подією, що може статися, буде перша рибина, яка піде на нерест вгору проти течії.

— З іншого боку, це не означає, що таке не може статися знову,— почув старий голос Альфа. Той підійшов разом з покупцем до полиць з фотопастками.— Хай яким плюшевим з вигляду буде ведмедик, усі хижаки вбивають. Тож так, вам, безсумнівно, потрібна фотопастка, щоб зрозуміти, чи він оселився десь неподалік вашого будинку, чи просто проходив повз. А саме зараз бурі ведмеді прокидаються зі сплячки, і вони дуже голодні. Встановіть камеру там, де ви знайшли слід, чи деінде ближче до будинку.

— Отже, камера всередині тієї маленької шпаківні?

— Ця шпаківня, як ви її називаєте, захищає камеру від стихій, а також відлякує тварин, щоб не підходили надто близько. Оця камера проста, середньої цінової категорії. Вона має лінзи Френеля, які реєструють інфрачервоне випромінювання від теплокровних тварин, людей і будь-якого іншого джерела. Коли рівень відхиляється від норми, камера автоматично починає записувати.

Старий упіввуха слухав їхню розмову, аж дещо інше привернуло його увагу. На екрані щось відбувалося. Не видно було, що саме, проте в зеленій темряві мелькнуло щось світліше.

— Записи зберігаються на карті пам'яті всередині камери — їх можна подивитися потім на комп'ютері.

— Тепер кажу я: фантастика.

— Так, але тут необхідно фізично йти й перевіряти, щоб подивитися, чи камера щось зафіксувала. Якщо візьмете ось цю, трохи дорожчу, модель, то отримуватимете есемеску щоразу, як вона щось запише. А є ще отака, найсучасніша модель, яка має і карту пам'яті, і надсилатиме записи безпосередньо на телефон чи мейл. З будинку можна не виходити, а до камери навідуватися час до часу, щоб замінити батарейки.

— А що як ведмідь прийде вночі?

— Ця камера має поряд з білими LED-лампочками ще й чорні. Невидиме світло означає, що звір не злякається.

Світло. Тепер старий побачив. Промінь світла падав з верхів'я ріки, трішки праворуч. Він пробився крізь зелень води, знайшов сукню, і на якусь страхітливу мить у думках старого дівчина ожила й затанцювала від радості.

— Та це ж справжня наукова фантастика!

Старий аж рота роззявив, побачивши, як у поле зору на екрані запливає космічний корабель. Він світився зсередини й плив метра за півтора від берега. Течія жбурнула його на великий камінь, і, майже як у сповільненій зйомці, він розвернувся так, що світло з його носа прочесало берег і, потрапивши в лінзи камери, на мить осліпило старого. Потім летючий корабель захопило соснове гілля, і він застиг. Старий відчув, як серце закалатало в грудях. То була машина. У салоні горіло світло, й він побачив, що все авто, майже до самого верху, заповнене водою. У машині хтось був. Хтось напівсидів-напівстояв за кермом, відчайдушно притискаючи голову до стелі, вочевидь, намагаючись дістатися повітря. Одна з сухих гілок, що тримали машину, відламалася, і та подрейфувала за течією.

— Чіткість зображення й фокус не такий, як при денному світлі, й картинка чорно-біла. Але доки немає конденсату на лінзах чи якоїсь перешкоди в полі зору, ви точно побачите свого ведмедя.

Старий тупнув ногою в підлогу, намагаючись привернути до себе увагу Альфа. Чоловік у машині, здавалося, робив глибокий видих, перш ніж знову зануритися під воду. Його короткий жорсткий чуб гойднувся, а щоки роздулися. Він ударив обома руками в бічне вікно, що дивилося на камеру, але вода в салоні автомобіля зменшила силу удару. Старий поклав руки на бильця і спробував звестися з крісла, проте його м'язи відмовлялися робити те, що він їм наказував. Він помітив, що середній палець на одній з рук чоловіка був сіруватого кольору. Чоловік припинив бити руками й завдав

у скло удар головою. Здавалося, буцімто він уже віддався на Божу ласку. Ще одна гілка зачепила машину; течія тягнула авто, намагаючись вирвати його з її лап, проте сосна ще не була готова поступитися. Старий не відривав погляду від переляканого обличчя, притиснутого зсередини до вікна автомобіля. Вирячкуваті блакитні очі. Червоно-коричневий шрам аркою вигнувся з куточка рота до вуха. Старому вдалося підвестися з крісла та зробити два хисткі кроки до полиць з камерами.

— Перепрошую,— тихо сказав Альф до покупця.— Що таке, тату?

Старий жестом показав на екран позаду нього.

— Справді? — засумнівався Альф, але поклавився повз старого до екрана.— Риба?

Старий похитав головою й обернувся назад до екрана. Машина. Її не було. І все знову було так само, як і доти. Річка з берегами, мертва сосна, сукня, зелене світло, що пробивалося крізь кригу. Немовби нічого й не сталося. Старий знову тупнув ногою і показав на екран.

— Спокійно, батьку,— сказав Альф і дружньо поплескав його по плечу.— Для нересту ще зарано, ви ж знаєте.

І повернувся до клієнта з фотопастками.

Старий подивився на двох чоловіків, які стояли спинами до нього, й відчув, як його переповнюють відчай і злість. Як же йому пояснити те, що він допіру побачив? Лікар сказав йому, що коли інсульт вражає водночас передню й ліву частини мозку, то втрачається не лише мовлення, але й частотна здатність виражатися загалом, як письмово, так і жестами. Хитаючись, старий повернувся назад до крісла й опустився в нього. Дивився на річку, що просто собі текла. Незворушно. Безупинно. Незмінно. І за кілька хвилин відчув, що його серце б'ється спокійніше. Хтозна, може, цього, власне, ніколи й не було? Може, то був проблеск нового етапу на шляху до абсолютної темряви старості? Чи, як у цьому випадку, її кольорового світу галюцинацій?

Він подивився на сукню. На якусь мить, коли він подумав, що на неї світили фари автомобіля, йому здалося, немовби то Олівія в ній танцює. А за вітровим склом, у середині освітленої машини, помітив обличчя, яке вже бачив раніше. Яке запам'ятав. А в його пам'яті лишалися тільки ті обличчя, що стрілися йому тут, у цій крамниці. Того чоловіка він бачив двічі. Ті блакитні очі, той червоно-коричневий шрам. І обидва рази він купував тут фотопастку. Нещодавно ним цікавилася поліція. Старий міг би сказати їм, що той чоловік був високий. І що в його очах був отой погляд. Погляд, який говорив, що він знає таємницю. Погляд, який повідомляв, що він не з трав'яних.

РОЗДІЛ 2

Свайн Фінне нахилився над жінкою й однією рукою помацав їй чоло. Воно було мокре від поту. Очі, що дивилися на нього, були розширені від болю. Чи страху. Здебільшого страху, припустив Фінне.

— Ти мене боїшся? — прошепотів він.

Вона кивнула й ковтнула. Він завжди вважав, що вона гарна.

Коли спостерігав, як вона заходить і виходить з будинку, коли бачив її в спортзалі, коли сидів у метро за кілька сидінь від неї, так, щоб вона його бачила. Так, щоб просто знала. Але ніколи вона не здавалася йому такою гарною, як зараз, коли лежала така безпорадна, цілковито в його владі.

— Я обіцяю, що все буде швидко, люба,— прошепотів він.

Вона схлипнула. Так налякано! Він подумав, чи варто її поцілувати.

— Ніж у живіт,— прошепотів він.— І все скінчено.

Вона закотила й заплющила очі, і дві блискучі сльози просочилися крізь її вій.

Свайн Фінне тихо засміявся.

— Ти ж знала, що я прийду. Що не зможу тебе відпустити. Це ж була обіцянка, зрештою.

Він провів пальцем по суміші поту та сліз на її щоці. Подивився на одне її очей крізь велику зяючу дірку в своїй долоні, в орлиному крилі. Ту дірку пробила куля, випущена поліціантом, молодим офіцером на той час. Свайна Фінне

засудили на двадцять років в'язниці за вісімнадцять звинувачень у сексуальному насильстві, й він не заперечував тих звинувачень проти себе, окрім, власне, формулювання «насильство» й ідеї того, що чоловік на кшталт нього має бути за таке покараний. Проте суддя і присяжні, очевидячки, вважали, що закони Норвегії вищі за закони природи. Що ж, то була їхня думка.

Її око дивилося на нього крізь дірку.

— Ти готова, любя?

— Не називай мене так, — заскиглила вона. Радше благально, ніж наказово. — І припини говорити про ніж...

Свайн Фінне зітхнув. Чому люди так бояться ножів? То було перше знаряддя людства, й за два з половиною мільйони років люди мали б до них призвичаїтися, і все одно багато хто не цінує красу того, завдяки чому зміг злізти з дерева. Мисливство, прихисток, сільське господарство, їжа, оборона. Хоч ніж і забирає чимало життів, але він їх і створює. Без одного немає іншого. Лише ті, хто цінує це і сприймає наслідки своєї людськості, свої витoki, здатні полюбити ніж. Страх і любов. Знову ж таки: два боки однієї медалі.

Свайн Фінне підвів погляд. На лаві поряд з ними лежали ножі, готові до використання. Готові бути обрані. Вибір правильного ножа для правильного завдання важливий. Ці ножі були добрі, цільові, найвищої якості. Звісно, їм бракувало того, що Свайн Фінне шукав у ножах: особистості, духу, магії. До того, як той високий молодий поліціант з коротким скуйовдженим волоссям усе зруйнував, Свайн Фінне мав чудову колекцію з двадцяти шістьох ножів.

Найкращий з них був яванський. Довгий, тонкий, асиметричний, немов покручена змія з рук'ям. Справжня краса, жіночність. Можливо, не найефективніший у використанні, проте він поєднував у собі якості змії і чарівної жінки й велів людям робити саме те, що їм наказують.

Найефективнішим, з іншого боку, був ніж рампури — улюбленець індійської мафії. Він випромінював холод,

немовби зроблений з криги, і був бридким аж до нестями. Керамбіт, у формі тигрячого кігтя, поєднував красу й дієвість. Але, напевно, він був занадто виважений, немов повія, яка нанесла забагато макіяжу й вирядилася у занадто обтислу сукню, з занадто глибоким декольте. Свайнові Фінне ніколи той ніж не подобався. Він віддавав перевагу невинності. Цнотливості. І, в ідеалі, простоті.

Таким був його улюблений ніж у тій колекції. Фінський пууко. В нього було затерте дерев'яне руків'я горіхового кольору, без гарди перед коротким лезом, яке мало жолобок, а гострий кінчик загинався. Фінне купив пууко в Турку, й за два дні по тому скористався ним, щоб пояснити ситуацію товстій вісімнадцятирічній дівчині, яка працювала сама-одна на заправці «Несте» в передмісті Гельсінкі. Навіть тоді, як і завжди, відчуваючи сексуальне збудження, він починав злегка затинатися. То не було ознакою того, що він втрачає контроль, а радше навпаки — ознакою приливу дофаміну. Йй підтвердженням того, що у віці майже вісімдесятьох років його хіть аж ніяк не зменшилася. Йому знадобилося точно дві з половиною хвилини з тої миті, як він увійшов у двері, щоб покласти її на прилавок, розрізати на ній штани, осіменити її, забрати в неї посвідчення особи, занотувати ім'я — Маалін — й адресу, а потім знову вийти. Дві з половиною хвилини. Скільки секунд, власне, тривало саме осіменіння? Шимпанзе витрачають у середньому вісім секунд на статевий акт, вісім секунд, протягом яких обидві мавпи лишаються беззахисні у світі, повному хижаків. Горили, які мають менше природних ворогів, можуть розтягувати задоволення до однієї хвилини. Але дисциплінований чоловік на ворожій території часто має жертвувати задоволенням заради вищої мети: репродукції. Тому, точно як пограбування банку не повинно забирати більш ніж чотири хвилини, так і акт запліднення в публічному місці ніколи не повинен перевищувати двох з половиною хвилин. Еволюція підтвердить, що він має рацію, — то лише питання часу.

Але зараз, тут, вони були в безпечному середовищі. До того ж запліднення не стояло на порядку денному. Не те щоб він не хотів — хотів. Але цього разу проникнення в неї відбудеться ножем; навіщо запліднювати жінку, якщо немає шансів на появу нащадка? Тож дисциплінований чоловік приборює своє сім'я.

— Мені має бути дозволено звати тебе любонькою, оскільки ми заручені,— прошепотів Свайн Фінне.

Вона подивилася на нього очима, чорними від жаху. Чорними, наче вони вже згасли. Чорними, наче у них уже немає світла.

— Так, ми заручені,— тихо засміявся він і притиснув свої товсті губи до її вуст. А потім автоматично витер її вуста рукавом своєї фланелевої сорочки, щоб не лишати на них сліди слини.— А це те, що я тобі обіцяв...— сказав він, проводячи долонею між її грудьми в напрямку живота.